

O metodě podobenství

Biblistika | 20.8.2012 @ 14.39

Tato práce je předložena studijnímu oddělení Global University jako jeden z požadavků pro klasifikaci v předmětu BIB1033 Život Ježíše Krista.

Dvoudílná definice slova podobenství

Podobenství, jak ho definuje učebnice, je „metoda vyučování, kdy učitel používá známých myšlenek k vysvětlení neznámých tak, aby posluchač porozuměl.“¹ Ježíšova podobenství se nicméně odehrávají v rozličných formách a přesahují to, co pisatelé evangelií podobenstvím vysloveně nazývají². Jakkoli zavile se totiž chceme vyvarovat jiného než gramaticko-historického výkladu biblických událostí, při přemítání o Ježíšových činech narážíme na podobenství činná, zázračná, neodbytně promlouvající (považme např. prokletý fíkovník nebo očistu chrámu jako soud nad neplodným náboženstvím)³.

Ne, Ježíšův život není osnovou alegorie, Jeho skutky však jinotajné jsou. Definice podobenství, která po sobě „nedrobí“ (nenechává nic nezodpovězeného), proto musí přesáhnout oblíbené kolíkování pasáží, kde o podobenství jde na první pohled.

Vysvětlení, proč Ježíš záměrně používal podobenství

Zatímco moderní podobenství je často předpřipravené k pochopení širokou skupinou posluchačů, Ježíšovo podobenství bylo neuspokojivě matoucí. Spíše než aby svá podobenství podrobně vysvětloval, poukazoval na nedostatky předchozího posluchačova chápání⁴, čímž provokoval především ty, kdo již zapustili kořeny do tehdejšího náboženského systému (viz např. uzdravení v sobotu u Mt 12,11–14).

Ve filmu Farářův konec zpodobnil Vlastimil Brodský Krista rolí lidumilného faráře⁵. Lubomír Kostelka zas coby Lemuel Guliver odkrývá ve filmu Případ pro začínajícího kata nesmlouvavou zabeďněnost navštívených baldibard'anů⁶. Oba snímky jsou podobenstvím, oba odhalují cosi zřejmého a oba proto divák prohlédne během prvních deseti minut. Nic netají, všechno vysvětlí a podají polopatě.

S podobenstvími Pána Ježíše je to jiné. Ježíš ilustruje své učení, chce být přesně pochopen. Nic ale nedává lacino, neagituje, nebanalizuje, není povrchní. Ježíšova podobenství nejsou jednoduchá. Pravidelný posluchač nedělních kázání si jistě vybaví ten nepříjemný pocit, kdy musí mhouřit oči nad již několikátým tendenčním výkladem téhož. Pravdou je, že právě podobenství svou pružností nabízí vykládajícímu kazateli nejlepší příležitost přiohnout si výklad do připravené osnovy⁷. Sám Ježíš si to jistě uvědomoval. Věděl ale také, že cesta k životu je úzká a brána těsná (Matouš 7,14). Ježíš používal podobenství k výchově a ve prospěch posluchače.

Právě v tom tkví klíč k okolnostem podobenství o rozsévači, které Ježíš vyprávěl z lodi. Ježíšovým cílem nebylo v první řadě vyložit zástupům strategii evangelizace lidstva, chtěl jim ukázat na výšku prahu Božího království. Posluchač se neměl seznámit s okolnostmi duchovního boje, o světských svodech, o psychologických překážkách evangelia. Jeho úkolem bylo rozlousknout podobenství zevnitř, ze své pozice, aby slyšice pochopil, obrátil své porozumění proti sobě a tak byl zachráněn.

Z pohledu učedníků bylo Ježíšovo počínání trapné. Nedokázali pochopit, proč se jejich populární vůdce shazuje hádankami a proto zpochybnili důvěru v Ježíšovu metodu.

Účelem Ježíšových podobenství tedy nebylo nic jiného, než přivést posluchače k břitké reflexi svého okolí i sebe sama a k bytostným rozhodnutím. Ježíšova služba přeci navázala na službu Jana Křtitele, který na poušti volal k pokání.

Čtyři pravidla pro výklad podobenství

Jelikož podobenství buď odpovídala na otázku, nebo komentovala konkrétní jev, je pro výklad vitální, aby předpokládal pouze jeden význam. Ježíšova podobenství je třeba chápat jako rozšířenou metaforu, ne jako soubor detailů k vyložení⁸. Detaily, které Ježíš použil, sloužily dle mého názoru spíše pro zasazení podobenství do příslušné dobové a společenské souvislosti než pro přivěšení rozmanitých pravd.

Když se vykladačova mysl ukázní k hledání původně zamýšleného významu, bývá v některých případech vedena samotným Písmem. Sám Ježíš význam některých podobenství objasnil. Má-li tedy vykladač v samotném Ježíšově učení jakékoli vodítko k výkladu podobenství, je povinen ho použít.

Jak bylo řečeno, výklad podobenství lehce podlehne osnově kázání nebo způsobu myšlení vykladače. Je proto nesmírně důležité nepoužívat podobenství jako základní stavební kámen doktríny. Není omylem, když podobenství určitým způsobem lícuje se základními pravdami, to je přeci naopak jeho funkce! Chybou je však spoléhat na podobenství jako na podstavu systematicky formulovaného biblického učení.

Čtvrtou zásadou vykladače podobenství je závazek k zachování integrity podobenství s evangeliem milosti. Pointou podobenství zpravidla nebývá ospravedlnění z milosti skrze víru, běžným obsahem jsou ale obrazy činného spasení, které se projevuje láskou k bližnímu a dobrými skutky milosti a odpuštění. Inspirovaná podobenství Ježíše, která se zabývají otázkami dobrodiní, společenské spravedlnosti a lásky k bližnímu jsou jakoby třetí silou mezi Pavlovským evangeliem ospravedlnění skrze víru a Jakubovou výzvou k vykonávání dobra. Vykladač proto udělá dobře, když to v Ježíšových podobenstvích rozezná.

Analýza podobenství o hořčičném zrně

Podobenství o hořčičném zrně se u Matouše nachází ve verších 13,31–32, u Marka v pasáži 4,30–32 a u Lukáše na souřadnicích 13,18–19. Jeho název je charakteristický, celé se totiž odvíjí od přirovnání vlastností a vývoje hořčičného semena k Božímu království. Jeho tematické zařazení proto rovněž nepředstavuje vykladačský oříšek: Je to podobenství, které nám přibližuje povahu Božího království⁹.

I skrze toto podobenství naplňuje Ježíš své poslání: Odvrací posluchače od původního způsobu myšlení, upozorňuje na neplatnost dosavadních měřítek. Semeno hořčice, to asi 1 mm široká tvrdá kulička tmavohnědého až černého zbarvení. Během jedné zemědělské sezóny ale v dobrých podmínkách vyroste ve dva a půl metru vysokou rostlinu, jejíž kmen je silný jako lidská paže. Ta se stává oblíbeným úkrytem drobného ptactva, které se jejími semeny živí¹⁰.

Hořčičné semeno představuje nenadálý rozpuk života. Ježíš záměrně použil extrémního kontrastu mezi současným a potenciálním dojmem, podobný kontrast použil Ježíš několikrát: Každý, kdo někdy pekl buchtu, si dokáže přestavit, co udělá kvas ve třiatřiceti litrech mouky¹¹. Podobný dojem v nás zanechá i závratná výše odpuštěného dluhu toho otroka, který pak sám neodpustil dluh nesrovnatelně menší¹².

Ježíš je Bůh, Pán možnosti i skutečnosti. V podobenství o hořčičném semínku rozšiřuje naše zorné pole, abychom kromě toho, co je, viděli i to, co může být. Učí nás rozlišovat mezi povrchním a hlubokým. Konfrontuje naše omezené světónázory založené na materialistickém způsobu myšlení a vyzývá nás k zboření našich vah. Právě tímto způsobem musí dojít k evangelizaci našeho národa, aby lidé vykročili z nepravých představ o svém místě pod sluncem, aby byli prosvíceni Boží perspektivou a aby vyšli ze zajetí své výmluvnosti. Vůči Bohu jsme totiž vždycky v nepravu. A právě to nás může povznést.

Odkazy

1. McClafin, 214
2. McClafin, 214–215
3. Stein, 192
4. McClafin, 214
5. Farářův konec. ČESKO-SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE. [online]. [cit. 2012–07–23]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/...raruv-konec/>

6. Příklad pro začínajícího káta. ČESKO-SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE. [online]. [cit. 2012–07–23]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/...jiciho-kata/>
7. McClafin, 216
8. Stein, 125
9. McClafin, 223
10. Brassica nigra je jednoletá rostlina pocházející z jižního středomoří. Právě o ní Ježíš s největší pravděpodobností hovořil. Dnešní hořčice Sinapis alba patří do zcela jiné čeledi a Ježíš o ní zcela jistě nehovořil. Nikdy totiž nedorůstá do takových rozměrů, aby v ní mohli hnízdit ptáci. Viz http://en.wikipedia.org/...assica_nigra.
11. Mt 13,33 říká: „Pověděl jim i toto podobenství: ‚Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všecko prokvasí.‘“ Jedna tehdejší měřice mouky odpovídala objemu 13 litrů. (Údaj převzat z Českého studijního překladu, s. 1182)
12. Podobenství o nemilosrdném služebníkovi se nachází v pasáži Mt 18,23–35. Dle poznámek v ČSP lze odpuštěný dluh nemilosrdného otroka přepočítat na 30–60 mld. Kč, zatímco menší a neodpuštěný dluh na několik desítek tisíc korun. Přestože mohou být přesné přepočty z důvodu nejasné překladové situace poněkud zavádějící, rozdíl dlužených částek Ježíš evidentně naschvál vykreslil jako řádový až propastný.

Bibliografie

STEIN, Robert H. *Jesus the Messiah: a survey of the life of Christ*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1996, 290 p. ISBN 08–308–1884–7.

MCCLAFLIN, By Mike, Developed in cooperation with the Global University STAFF a Instructional specialist David DUNCAN. *Life of Christ: an independent-study textbook*. 3rd ed. Irving, Tex: ICI University Press, 2000. ISBN 15–639–0320–2.

Bible: český studijní překlad. 1. souborné vyd. Překlad Michal Krchňák. Praha: KMS, 2009, 1562 s. ISBN 978–808–6449–616.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad. 11. vyd., (9. přepr. v České biblické společnosti). Praha: Česká biblická společnost, 1998, 863, 287 s. ISBN 80–858–1019–0.

Česko-Slovenská filmová databáze [online]. 2001–2012 [cit. 2012–07–23]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/>

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001–2012 [cit. 2012–07–23].

<https://selah.diet/biblistika/o-metode-podobenstvi/>